

Nr 26.

Herr vice talmannen **D. Persson**, om skrivelse till Kungl. Maj:t
i fråga om viss ändring i lagen den 25 juni 1909 angående
uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne.

Uti motion nr 16 vid 1914 års senare riksdag hemställde undertecknad, »att riksdagen behagade i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det Kungl. Maj:t täcktes utreda och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909, att ägare till odlad jord, som faller under bemälda lag, skall vara ansvarig för jordens hävd, även om sådan jord är upplåten åt annan vare sig genom arrende eller annorledes, samt att omförmälda lags bestämmelser skola tillämpas å hemman, som uppenbarligen förvärvat eller innehaves huvudsakligen för tillgodogörande av skogsavkastningen, även om det styckas eller delas i så små lotter eller brukningsdelar, att självständigt jordbruk därå ej kan idkas».

Till stöd för denna framställning anfördes följande:

»Under de senare åren har staten gjort mycket för att underlätta och befrämja uppodling av jord, i synnerhet inom Norrland och Dalarne, och sålunda visat ett särskilt intresse för odlingen i dessa bygder. Det är då ganska naturligt, att staten har intresse utav att odlingarna också vidmakthållas. Det var ock i syfte att trygga odlingarnas bestånd i dessa bygder, som lagen den 25 juni 1909 angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne tillkom.

Huru välbehöflig denna lag var, visa de berättelser, som av respektive jordbrukskommissioner årligen avgivits. Av dessa berättelser framgår nämligen, huru liten omsorg vissa bolag samt enskilda personer, som förvärvat fastigheter huvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsavkastningen, i många fall ägna den uppodlade jorden.

Med stöd av omförmälda lag hava visserligen jordbrukskommissionerna i många fall genom godvillig överenskommelse med jordägarna lyckats få dessa att sätta vanhävdad egendom i laggilt skick, och där det inte lyckats genom godvillig överenskommelse ha tvångsåtgärder vidtagits och tredskande jordägare tvingats att sätta jord och åbyggnader i stånd. Men jordbrukskommissionerna ha ock under sin verksamhet fått erfaras, att personer icke saknas, som sätta vinstbegäret högre än lydanden för lagen, och som genom varjehanda transaktioner sökt kringgå lagen och undkomma dess verkningar. I sådant syfte har odlad jord i stor omfattning utarrenderats till enskilda personer under sådana former, att uppsiktslagen icke kunnat å desamma tillämpas, oaktat jorden legat i vanhävd.

Den fiskaliska rätt, som är staten förbehållen enligt uppsiktslagen, förefinnes nämligen icke i den så kallade norrländska arrendelagen. Detta är också ganska naturligt, ty ändamålet med arrendelagen var egentligen att stödja arrendatorerna och förbättra deras ställning samt att reglera och trygga det privaträttsliga avtalet mellan jordägaren och arrendatorn. Att så var förhållandet framgår tydligt av föredragande departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet den 12 februari 1909 vid föredragning inför Kungl. Maj:t av förslaget till nämnda lag. Refererande till norrlandskommitténs förslag i ämnet yttrade han nämligen bland annat följande: 'Med arrendelagen åsyftades förbättring av de arrendatorers ställning, vilka innehade jord, tillhörig sågverksbolag eller andra idkare av trävaruindustri.'

Av justitierådet Skarstedts kommentarier till dessa lagar framgår, att nämnda justitieråd förutsett, att jord skulle kunna upplåtas till nyttjande åt annan på sådant sätt, att uppsiktslagens bestämmelser å desamma ej kunde tillämpas. Redan då dessa lagförslag förelågo till behandling i riksdagen, uttalades också dessa farhågor av flera talare i andra kammaren.

Då vissa personer genom utarrendering av jord så att säga söka betäckning bakom den norrländska arrendelagen för att undkomma uppsiktslagens tillämpning, kunde det väl ligga nära till hands att söka bote-medlet genom en omarbetning av arrendelagen. Då emellertid det mål, till vilket jag syftar, nämligen tryggande av den odlade jordens fortbestånd såsom odlad, knappast kan vinnas, utan att ändring av uppsiktslagen även kommer till stånd, torde man böra inrikta sig på att söka vinna målet genom ändring av allenast sistnämnda lag.

Såvitt jag kan förstå, skulle detta kunna ske genom att ur 1 § i

denna lag utesluta tredje stycket, varjämte den omredigering av 8 § skulle verkställas, som påkallades av ändringen i 1 §.

Jag kan nämligen icke tänka mig någon annan möjlighet till förebyggande av anmärkta missbruk av arrendelagen, än att jordägaren blir ålagd att svara för jordens hävd, även om densamma är upplåten åt annan till nyttjande, under vilken form sådan upplåtelse än verkställts.

Några principiella skäl mot ett sådant stadgande torde inte heller med fog kunna framställas, då ju ett liknande ansvar enligt lagen den 23 juli 1903 angående vård av enskilda skogar åvilar ägare till skogsmark, varå avverkningsrätt till skog upplåtits till annan.

Förutom användandet av arrendelagen som medel att undkomma uppsiktslagens verkningar, ha åtskilliga idkare av trävaruindustri, eller, för att begagna ett något vulgärt men fullt berättigat uttryck, skogsjobbare, anlitat ett annat rättsinstitut, skiftesstadgan: Flera personer ha förenat sig till ett s. k. konsortium och inköpt jordbrukshemman med tillhörande skogar uteslutande i avsikt att skövla skogen och sålunda utan tanke på den odlade jordens hävd. Om konsortiet inte lyckats försälja den odlade jorden eller att få densamma utarrenderad, har hemmansklyvning begärts och hemmanet styckats i så små lotter, att självständigt jordbruk därå icke kunnat idkas, och på det sättet har konsortiet undkommit den för detsamma besvärliga uppsiktslagen.

För att råda bot mot detta missförhållande utan att ingå på andra lagstiftningsområden än uppsiktslagen, vill det synas mig, som att detta skulle kunna ske genom att i berörda lag införa den bestämmelsen, att hemman, som uppenbarligen förvärvats eller innehaves huvudsakligen för tillgodogörande av skogsavkastningen, skall falla under uppsiktslagen, även om det styckas eller delas i så små brukningsdelar, att självständigt jordbruk därå ej kan idkas.

Väl inser jag, att avsevärda svårigheter erbjuda sig för att på ett fullt tillfredsställande sätt kunna förebygga nu anmärkta missförhållanden, men den odlade jordens hävd och bevarande för därmed avsett ändamål är av så stor nationalekonomisk och social betydelse, att dessa svårigheter måste övervinnas.»

Vid samma riksdag väckte herr Lindhagen m. fl. en motion, nr 138, vari, efter särskild motivering, hemställdes, »att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära en undersökning angående verkningarna av de norrländska arrende- och vanhävdslagarna samt framlägga resultaten av denna undersökning och föreslå de förbättringar i dessa lagar, som kunna av förhållandena påkallas».

Lagutskottet, till vars förberedande behandling dessa motioner hänvisades, avgav däröver gemensamt utlåtande, nr 32, uti vilket, efter en utförlig motivering, hemställdes, »att riksdagen, i anledning av förevarande motioner, må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa en allsidig undersökning rörande verkningarna av lagen om arrende av viss jord å landet i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 samt lagen samma dag angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne samt därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill undersökningen kan föranleda».

Mot detta skrivelseförslag hade fem av lagutskottets ledamöter avgivit reservation. Andra kammaren antog emellertid utskottets förslag, varemot första kammaren avsåg såväl utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Av den diskussion som förekom vid ärendets föredragning i kamrarna framgår, att anmärkningarna egentligen riktade sig mot utskottets förslag och icke så mycket mot den av mig väckta motionen. Särskilt var förhållandet så i andra kammaren, där lagutskottets ordförande med mycken skärpa sökte göra gällande att såväl utskottets förslag som herr Lindhagens m. fl. motion voro för vitt omfattande, varemot han framhöll, att han icke riktade några anmärkningar mot min motion. Lagutskottet ansåg sig icke heller böra ingå i någon närmare prövning av min motion, då utskottet förordade en allmän undersökning av de norrländska arrende- och uppsiktslagarna. I det avseendet yttrar utskottet: »I den av herr vice talmannen Persson framlagda motionen, vilken utmynnar i ett yrkande om skrivelse i ämnet till Kungl. Maj:t, har uppmärksamhet fästs å en del oegentligheter, som skulle vidlåda uppsiktslagen. Med hänsyn till den allmänna undersökning, som utskottet förordar, har utskottet icke ansett sig böra ingå i en närmare prövning av motionen. Utskottet finner nämligen uppenbart, att vid den av utskottet förordade undersökningen jämväl de i herr Perssons motion påpekade förhållanden och sättet för avhjälpande av desamma ägnas särskild uppmärksamhet.»

Ehuru jag till fullo delar lagutskottets sålunda uttalade mening om behovet av en allsidig undersökning rörande verkningarna av norrländska arrende- och uppsiktslagarna, anser jag mig dock böra förnya min omförmälda motion, emedan däri påvisade olägenheter, därest lagen tillnärmelsevis skall få åsyftad verkan, skyndsamt böra undanröjas, och detta synes mig kunna ske utan alltför vidlyftiga förberedande undersökningar, då däremot en mera allmän undersökning av bemälda lagars verkningar skulle kräva avsevärd tid.

Att en ändring i det syfte jag påyrkat, är av behovet högligen påkallad, styrkes såväl av jordbrukskommissionernas berättelser för år 1914 som av ett brevsvår, jag erhållit från herr ordföranden i Jämtlands läns jordbrukskommission, vilket senare närslutes som bilaga till denna motion.

På grund av vad sålunda anförts, får jag vördsamt hemställa,

att riksdagen behagade i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla det Kungl. Maj:t täcktes utreda och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909, att ägare till odlad jord, som faller under bemälda lag, skall vara ansvarig för jordens hävd, även om sådan jord är upplåten åt annan, vare sig genom arrende eller annorledes, samt att omförmälda lags bestämmelser skola tillämpas å hemman, som uppenbarligen förvärvats eller innehaves huvudsakligen för tillgodogörande av skogsavkastningen, även om det styckas eller delas i så små lotter eller brukningsdelar, att självständigt jordbruk därå ej kan idkas.

Stockholm den 23 januari 1915.

D. Persson i Tällberg.

Bilaga.

*Till vice Talmannen i Riksdagens andra kammare,
Herr Daniel Persson i Tällberg, Stockholm.*

Till svar å Eder skrivelse den 13 dennes får jordbrukskommissionen meddela, att det sätt, som här i länet rätt allmänt kommit till användning för att undgå tillämpningen och verkningarna av lagen den 29 juni 1909 angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne, är vanhävade fastigheters klyvning eller styckning i så små områden, att självständigt jordbruk därå ej kan idkas.

Ett större bolag här sålde sina fastigheter till tvenne andra bolag. En del, för att icke säga de allra flesta av de ursprungligen utmärkta hemmanen, befunnos vid tiden för försäljningen till hus och jord i ett bedrövt tillstånd, men då de nya ägarna föranstaltade om laga klyvning sinsemellan av de skogrika fastigheterna blev i många fall inägoområdet till en var brukningsdel av så ringa

omfattning, att uppsiktslagen på dem ej kunde tillämpas — intet hinder således till fortsatt förfall.

Sedan bolagen numera ej äga rätt att förvärva jordbruksfastighet har denna förvärrsätt i stället övertagits av en del vad man kallar »jobbare», ett konsortium av två eller flera personer, som av vinningslystnad göra affärer med fastigheter i avsikt att skövla skogen.

Hemman som komma i sådana personers händer upplåtas åt tillfälliga brukare eller brukas alls icke. Grödan säljes och bortföres, hus och jord få falla i vanhävd. Efter besiktning av dylika fastigheter och då kommissionen söker träffa överenskommelse med vederbörande om åtgärder till vanhävdens avhjälpande är ägaren vanligen rustad med intyg om förordnande för lantmätare att förrätta egendomens klyvning emellan delägarne, en skenförrättning som fördröjes eller uppehålls i det längsta, intill dess någon köpare inställer sig, som möjligen kan finnas villig att förvärva den på skog nu i det närmaste blottade och till hus och jord förfallna och utsugna fastigheten.

Bolagen ha under senare tider rätt allmänt börjat tillgripa styckning och försäljning av inägojorden vid av dem ägande fastigheter, vilket förfaringsätt även jobbarna stundom betjäna sig av såsom skyddsåtgärd.

Med ett ord — man söker gärna på ett eller annat av ovan angivna sätt befria sig från den besvärliga uppsiktslagens tillämpning och således även från följderna av försummelsen att ägna jordbruket, som är dem blott och bart en börda, nödig omtanke.

Det må dock å andra sidan villigt erkännas, att med de flesta bolag svårighet icke mött för kommissionen att träffa överenskommelse om vanhävds avhjälpande, där så ansetts nödigt. Värre ställer det sig med enskilda ägare och konsortier.

På grund av vad ovan anförts och av vad kommissionen i övrigt erfarit anser kommissionen en ändring av lagen angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne den 25 juni 1909 synnerligen önskvärd i sådant syfte, att ägare till odlad jord, som faller under bemälda lag, skall vara ansvarig för jordens hävd, även om sådan jord är upplåten till annan på arrende eller annorledes, samt att lagen må vinna tillämpning å hemman, som uppenbarligen förvärvats eller innehaves huvudsakligen för tillgodogörande av skogsavkastningen, även om det styckas eller delas i så små lotter eller brukningsdelar, att självständigt jordbruk därå ej kan idkas.

Östersund den 19 november 1914.

För Jordbrukskommissionen

J. F. Broman

Kommissionens ordförande.